

Mỹ-Trung và cuộc đua quyền lực cứng trong thời đại AI

ISSN: 2734-9195 10:55 26/06/2025

Tương lai của trật tự toàn cầu có thể sẽ được định hình không chỉ bởi sức mạnh quân sự hay kinh tế, mà còn bởi tính toàn vẹn của các mạng lưới gắn kết các xã hội lại với nhau.

Những điểm chính

Thông tin về quyền lực

* Sách NEXUS: Lược sử của những mạng lưới thông tin từ Thời đại đồ đá đến Trí tuệ nhân tạo - **Thiên giả Yuval Noah Harari** lập luận rằng quyền lực bắt nguồn từ khả năng xây dựng, duy trì và được chia sẻ các mạng lưới thông tin, thường dựa vào sự mạch lạc nhiều hơn của câu chuyện hơn là sự thật thực nghiệm.

* Trong thời đại kỹ thuật số, các hệ thống AI ngày càng định hình những gì xã hội tin tưởng, tạo ra một loại mạng lưới mới “không cơ bản” truyền bá thông tin với sự giám sát tối thiểu của con người.

Mô hình của Hoa Kỳ: Mở nhưng dễ bị tổn thương

* Hoa Kỳ ủng hộ hệ sinh thái thông tin phi tập trung và mở do các công ty công nghệ tư nhân thúc đẩy và được bảo vệ bởi các biện pháp bảo vệ của hiến pháp.

* Tuy nhiên, mô hình đa nguyên của họ đã chứng minh là dễ bị thông tin sai lệch, thuyết âm mưu và phân cực thuật toán, thách thức khả năng phục hồi của dân chủ nghị luận của họ.

Mô hình của Trung Quốc: Siết chặt kiểm soát

* Trung Quốc sử dụng mô hình lấy nhà nước làm trung tâm, ưu tiên kiểm soát câu chuyện, kiểm duyệt và ổn định xã hội.

* Thông qua giám sát AI và tuyên truyền tập trung, Trung Quốc xây dựng một không gian thông tin trong nước được quản lý chặt chẽ và quảng bá mô hình của mình trên toàn cầu thông qua “Con đường Tơ lụa Kỹ thuật số” (DSR), một trong ba trụ cột chính của Sáng kiến Vành đai và Con đường (BRI) do Trung Quốc khởi xướng.

EU: Cơ quan quản lý và thiết lập chuẩn mực

* Liên minh châu Âu (EU) đóng vai trò quản lý quan trọng, thúc đẩy các khuôn khổ như Quy định bảo vệ dữ liệu chung (GDPR), Chụp mạch máu số hóa xóa nền (DSA) và Đạo luật Trí tuệ nhân tạo của EU.

* EU này đưa ra con đường thứ ba nhằm duy trì tính minh bạch trong khi đưa ra các biện pháp bảo vệ chống lại thông tin sai lệch và tác hại của thuật toán.

Nga: Kẻ phá vỡ chiến lược

* Nga sử dụng thông tin sai lệch và chiến tranh thông tin bất đối xứng để làm suy yếu lòng tin vào các thể chế dân chủ và gieo rắc sự nhầm lẫn.

* Nội địa, nước Nga ngày càng bắt chước các cơ chế kiểm soát của Trung Quốc, hướng tới một mạng internet có chủ quyền và biệt lập.

Cạnh tranh về tường thuật toàn cầu

* Hoa Kỳ, Trung Quốc và EU xuất khẩu các mô hình quản trị thông tin riêng biệt, mỗi mô hình đều cạnh tranh để định hình các chuẩn mực kỹ thuật số, cơ sở hạ tầng và luồng nội dung ở Nam bán cầu và xa hơn nữa.

* Cuộc cạnh tranh này đang định hình lại các thể chế quốc tế và ảnh hưởng đến cách các quốc gia định nghĩa chủ quyền mạng và quyền kỹ thuật số.

Cổ phần: Hơn cả địa chính trị

* Đây không chỉ là cuộc đấu tranh giành quyền lực giữa các cường quốc mà còn là cuộc thi đua văn minh về cách định nghĩa sự thật, cách các xã hội gắn kết và ai sẽ viết nên những câu chuyện thống trị của thế kỷ 21.

Trong thời đại được định hình bởi nhiều thuật toán, cuộc cạnh tranh có hậu quả nhất của thời đại chúng ta có thể không phải là về lãnh thổ hay thương mại mà là về những câu chuyện liên quan đến AI.

Hoa Kỳ và Trung Quốc đang bị mắc kẹt trong một cuộc cạnh tranh có rủi ro cao để giành ảnh hưởng đối với cơ sở hạ tầng thông tin của thế giới, từ các nền tảng do AI điều khiển đến các tiêu chuẩn kỹ thuật số.

Từ lệnh cấm TikTok ở Washington đến mạng lưới Huawei ở Châu Phi, các ranh giới chiến đấu ngày càng được vạch ra trên không gian mạng, trên màn hình và trên các nguồn cấp dữ liệu xã hội. Bên dưới cuộc đấu tranh này là một cuộc thi đấu sâu sắc hơn: tầm nhìn về sự thật, kiểm soát và kết nối, ai sẽ định nghĩa và làm chủ kỷ nguyên thông tin?

Thiên giả Yuval Noah Harari: Tóm tắt những ý chính của mặt trận mới nổi này trong cuộc cạnh tranh quyền lực lớn.

Yuval Noah Harari lập luận, thông tin - dù chính xác hay không - là chất keo gắn kết các xã hội. Trong suốt chiều dài lịch sử, các nền văn minh đã tập hợp xung quanh những câu chuyện và huyền thoại cho phép hợp tác trên quy mô lớn. Ngày nay, những huyền thoại đó không còn được lan truyền bởi các linh mục hay hoàng đế nữa, mà là bởi các thuật toán và phương tiện truyền thông do nhà nước hậu thuẫn, thường với tốc độ và quy mô chưa từng có.

Phân tích này áp dụng góc nhìn của Yuval Noah Harari để phân tích sự cạnh tranh thông tin giữa Hoa Kỳ và Trung Quốc, khám phá cách mỗi cường quốc xây dựng, vũ khí hóa và quản lý các mạng lưới thông tin.

Bài phân tích bắt đầu bằng cách giải mã các ý tưởng cốt lõi của Thiền giả Yuval Noah Harari - về sức mạnh của những huyền thoại tập thể, mối nguy hiểm của các hệ thống do AI điều khiển “không căn bản” và sự căng thẳng giữa sự thật và sự gắn kết.

Bài phân tích xem xét cách Hoa Kỳ và Trung Quốc theo đuổi ảnh hưởng toàn cầu và kiểm soát trong nước thông qua các chiến lược thông tin riêng biệt.

Bên cạnh đó là vai trò hỗ trợ của Liên minh châu Âu (EU), Nga và NATO trong việc định hình trật tự thông tin toàn cầu.

Cấu trúc hỗ trợ phát triển phần mềm trong lập trình máy tính (Framework) của Yuval Noah Harari: Thông tin, Huyền thoại và Mạng lưới do AI thúc đẩy

Sách NEXUS: Lược sử của những mạng lưới thông tin từ Thời đại đồ đá đến Trí tuệ nhân tạo - Thiền giả Yuval Noah Harari đưa ra một tuyên bố nổi bật: quyền lực không bắt nguồn từ sức mạnh thô bạo mà từ khả năng kết nối mọi người thông qua được chia sẻ thông tin. Ông viết rằng nền văn minh nhân loại được xây dựng trên các mạng lưới hợp tác rộng lớn được gắn kết với nhau không chỉ bằng sự thật mà còn bằng những câu chuyện mà chúng ta đồng ý tin tưởng - một số bắt nguồn từ sự thật, một số khác là hư cấu được xây dựng cẩn thận có chủ đích.

Thiền giả Yuval Noah Harari nhắc nhở chúng ta rằng lịch sử đầy rẫy những đế chế hoạt động dựa trên những huyền thoại thống nhất - từ học thuyết tôn giáo đến khẩu hiệu dân tộc chủ nghĩa. Những câu chuyện này không nhất thiết phải đúng để có hiệu quả; chúng chỉ cần được nhiều người tin tưởng.

Trạng thái căng thẳng đó - giữa sự thật thực tế và ảo tưởng hữu ích về mặt xã hội - là trọng tâm để hiểu cách các thế lực hiện đại gây ảnh hưởng trong thời đại thông tin.

Nhưng mạng lưới ngày nay không còn chỉ dành riêng cho con người nữa. Sự trỗi dậy của trí tuệ nhân tạo, Thiền giả Yuval Noah Harari cảnh báo về một sự thay đổi sâu sắc: sự xuất hiện của các mạng lưới “không căn bản” các hệ thống được điều khiển bởi các thuật toán tạo ra, quản lý và truyền bá thông tin phần lớn nằm ngoài sự giám sát của con người. Các tác nhân AI này, được tối ưu hóa để tương tác và hiệu quả, thường ưu tiên sự phần nộ hơn là độ chính xác, tính lan truyền hơn là xác minh.

Kết quả là một hệ sinh thái kỹ thuật số nơi thông tin sai lệch có thể lan truyền nhanh hơn sự thật và nơi ảo tưởng có thể ăn sâu bén rễ trước khi bất kỳ ai nhận

ra.

Thiền giả Yuval Noah Harari trích dẫn những ví dụ rừng rợn: từ thuật toán của Facebook khuếch đại lòng căm thù sắc tộc ở Myanmar, một quốc gia nằm ở trung tâm Đông Nam Á, nổi bật không chỉ vì vẻ đẹp thiên nhiên hùng vĩ mà còn vì một nền văn hóa nghệ thuật độc đáo, đậm đà bản sắc và tôn thờ sự linh thiêng của Phật giáo, đến cách các nguồn cấp dữ liệu được cá nhân hóa tạo hình bọt khí (bubbles) thực tế tách rời người dùng khỏi cách nhìn của một cá nhân.

Trong môi trường này, lời nói dối không chỉ lan truyền nhanh hơn sự thật mà còn có thể trở thành kiến trúc của niềm tin.

Hiểu được khuôn khổ này là rất quan trọng để phân tích cách Hoa Kỳ và Trung Quốc định hướng bối cảnh truyền thông hiện đại. Trong khi một bên ủng hộ sự cởi mở và đa nguyên, bên kia ưu tiên siết chặt kiểm soát. Tuy nhiên, cả hai đều đang vật lộn với cùng một thách thức cơ bản: làm thế nào để định hướng các kết nối các mạng trên các khu vực địa lý rộng lớn, phức tạp trong thời đại mà công nghệ, chứ không phải hệ tư tưởng, có thể là người kể chuyện cuối cùng.

Hoa Kỳ: Mạng lưới mở, Quyền lực mềm và Sức mạnh dân chủ

Trong nhiều thập kỷ, Hoa Kỳ đã xây dựng ảnh hưởng toàn cầu của mình dựa trên kiến trúc của sự cởi mở. Từ Hollywood, nơi tập trung các hãng phim và trường quay lớn nhất của Mỹ đến Đại học Harvard là trường Đại học tư thục lớn nhất nước Mỹ, Google LLC, một công ty công nghệ đa quốc gia của Mỹ, chuyên về các dịch vụ và sản phẩm liên quan đến Internet, bao gồm các công nghệ quảng cáo trực tuyến, công cụ tìm kiếm, điện toán đám mây, phần mềm và phần cứng đến Đài Tiếng nói Hoa Kỳ (tiếng Anh: Voice of America, viết tắt: VOA) là dịch vụ truyền thông đối ngoại chính thức của chính phủ Hoa Kỳ, quyền lực mềm của Hoa Kỳ đã lan tỏa ra bên ngoài thông qua văn hóa, thương mại và truyền thông. Từ lâu, người ta đã cược rằng trong một thị trường ý tưởng tự do, nền dân chủ tự do và quyền cá nhân sẽ chứng minh được sức thuyết phục hơn các giải pháp thay vì độc tài.

Triết lý này mở rộng sang lĩnh vực kỹ thuật số. Những gã khổng lồ công nghệ Mỹ - Meta, Google, Amazon, X (trước đây là Twitter), chi phối các hệ sinh thái thông tin toàn cầu. Mặc dù thuộc sở hữu tư nhân, nhưng các nền tảng này trên thực tế đã trở thành quảng trường công cộng, định hình hướng chỉ cách hàng tỷ người giao tiếp mà còn cả những gì họ tin là đúng. Phần lớn chính phủ Hoa Kỳ

đã áp dụng cách tiếp cận nhẹ nhàng đối với quy định, tin tưởng vào các cơ chế tự điều chỉnh của diễn ngôn cởi mở.

Nhưng những quyền tự do thúc đẩy sự đổi mới của Hoa Kỳ cũng khiến các mạng lưới thông tin của nước này trở nên dễ bị tổn thương. Trong những năm gần đây, Hoa Kỳ đã trở thành một nghiên cứu điển hình về cách các nền tảng thuật toán có thể khuếch đại các thuyết âm mưu, phân cực cử tri và làm xói mòn lòng tin vào các tổ chức lớn. Từ chiến dịch can thiệp của Nga năm 2016 đến sự lan truyền thông tin sai lệch về COVID-19 và chủ nghĩa phủ nhận bầu cử, lĩnh vực thông tin của Hoa Kỳ đã bị thử thách bởi những gì Thiên giả Yuval Noah Harari có thể mô tả là các mạng lưới ảo tưởng tự tổ chức - các hệ thống niềm tin không được phối hợp nhưng có sự gắn kết sâu sắc và phát triển mạnh mẽ khi không có sự xung đột.

Washington đã phản ứng với nhận thức ngày càng tăng rằng thông tin không chỉ là vấn đề văn hóa hay thương mại mà còn là an ninh quốc gia. Các sáng kiến như Trung tâm Hợp tác Toàn cầu (GEC) là một cơ quan trực thuộc Cục Công vụ cộng Toàn cầu thuộc Bộ Ngoại giao Hoa Kỳ, nhằm mục đích chống lại thông tin sai lệch của nước ngoài. Quốc hội Hoa Kỳ đã thẩm vấn các giám đốc điều hành công nghệ về tác hại của thuật toán và Chính quyền Tổng thống Mỹ Joe Biden đã hành động để thực hiện các tiêu chuẩn an toàn AI và các yêu cầu về tính minh bạch. Tuy nhiên, hành động cân bằng vẫn còn rất tinh tế: làm thế nào để hạn chế lời nói dối mà không hạn chế quyền tự do.

Ở nước ngoài, Hoa Kỳ đã chuyển từ giả định rằng internet sẽ tự nhiên thúc đẩy các giá trị dân chủ sang chủ động định hình các chuẩn mực toàn cầu. Hoa Kỳ đã tập hợp các đồng minh xung quanh Tuyên bố năm 2022 về tương lai của Internet, tài trợ cho các phương tiện truyền thông độc lập để đẩy lùi những câu chuyện độc tài, và vạch trần các chiến dịch tuyên truyền bí mật thông qua việc giải mật thông tin tình báo - đáng chú ý nhất là trong thời gian Nga tấn công Ukraine.

Theo phân tích của Thiên giả Yuval Noah Harari diễn giải được điều gì đó, thì đây là các mạng lưới dựa trên sự thật đòi hỏi nhiều hơn là sự cởi mở - chúng đòi hỏi sự bảo trì, khả năng phục hồi và lòng tin của công chúng. Mô hình của Hoa Kỳ tiếp tục dựa vào sự điều chỉnh phi tập trung: một nền báo chí tự do, xã hội dân sự năng động và các tòa án có thể thách thức quyền lực. Nhưng trong thời đại mà AI có thể tạo ra những lời nói dối hợp lý ở quy mô lớn và tính lan truyền thường đánh bại sự xác minh, câu hỏi đặt ra là liệu những biện pháp bảo vệ đó có còn hiệu quả hay không, liệu thế giới có còn coi hệ sinh thái thông tin của Hoa Kỳ là nguồn cảm hứng hay một câu chuyện cảnh báo hay không.

Trung Quốc: Khả năng kết nối và kiểm soát thông tin

Trung Quốc đưa ra một mô hình quản trị thông tin tương phản - một mô hình ưu tiên kiểm soát của nhà nước, gắn kết xã hội và tính nhất quán của tường thuật. Trung Quốc đã xây dựng một hệ sinh thái kỹ thuật số toàn diện và được quản lý chặt chẽ, được thiết kế để thúc đẩy các mục tiêu chiến lược của mình cả trong và ngoài nước.

Mô hình này được đặc trưng bởi sự kết hợp giữa kiểm duyệt, giám sát và chủ động định hình viết về các sự kiện được kết nối, với công nghệ đóng vai trò trung tâm trong việc thực hiện.

Cốt lõi của chiến lược thông tin trong nước của Trung Quốc là “Bức tường lửa vĩ đại” (Great Firewall), hạn chế quyền truy cập vào các nền tảng và nội dung nước ngoài. Đồng thời, các nền tảng trong nước như WeChat, Weibo và Douyin được quản lý theo các chính sách nội dung nghiêm ngặt và được yêu cầu tuân thủ các chỉ thị kiểm duyệt theo thời gian thực. Kết quả là một không gian thông tin phần lớn là độc lập, nhà nước có thể khuếch đại các câu chuyện ưa thích và đàn áp các quan điểm bất đồng chính kiến.

Cách tiếp cận này phản ánh những gì Thiên giả Yuval Noah Harari mô tả là một mạng lưới thông tin được thiết kế để bảo vệ trật tự hơn là sự thật.

Trung Quốc đi đầu trong các hệ thống giám sát hỗ trợ AI, nhận dạng khuôn mặt và các công cụ cảnh sát dự đoán được triển khai trên quy mô lớn, hình thành nên cái mà Thiên giả Yuval Noah Harari gọi là “mạng lưới không căn bản” - hệ thống thông tin nơi mà việc ra quyết định và ảnh hưởng ngày càng được tự động hóa. Hệ thống tín dụng xã hội, vẫn đang trong quá trình triển khai, tổng hợp dữ liệu hành vi để đánh giá mức độ tin cậy của công dân, liên kết hành vi kỹ thuật số với hậu quả trong thế giới thực.

Trong khi các hệ thống này nhằm mục đích nâng cao hiệu quả quản trị và giữ các nguyên tắc trật tự xã hội, chúng cũng làm dấy lên mối lo ngại về tính minh bạch, bồi thường và các tác động xã hội lâu dài của việc kiểm soát thuật toán.

Thiên giả Yuval Noah Harari cảnh báo rằng các hệ thống như thế có thể thiếu các cơ chế tự sửa lỗi, khiến các quốc gia khó xác định những lỗi lầm hoặc điều chỉnh lộ trình khi cần thiết.

Ngoài biên giới, Trung Quốc đang tích cực thúc đẩy mô hình của họ thông qua “Con đường tơ lụa kỹ thuật số”, một phần của Sáng kiến Vành đai và Con đường

rộng lớn hơn. Các công ty Trung Quốc đã xây dựng cơ sở hạ tầng viễn thông, hệ thống giám sát và công nghệ thành phố thông minh trên khắp Châu Á, Châu Phi và Châu Mỹ Latinh. Các cơ quan truyền thông nhà nước của Bắc Kinh, bao gồm Mạng Truyền hình Toàn cầu Trung Quốc (CGTN) và Tân Hoa Thông tấn xã (新华通讯社, Xinhua News Agency), đã mở rộng ra toàn cầu, cung cấp các câu chuyện thay thế cho các phương tiện truyền thông phương Tây. Thông qua quan hệ đối tác, chương trình đào tạo và nội dung bản địa hóa, Trung Quốc tìm cách tăng cường ảnh hưởng của mình đối với cách quốc tế nhìn nhận về họ.

Trong bối cảnh đa phương, Trung Quốc ủng hộ “chủ quyền mạng”- nguyên tắc mà mỗi quốc gia nên kiểm soát không gian kỹ thuật số của riêng mình mà không có sự can thiệp từ bên ngoài. Quan điểm này trái ngược với mô hình nhiều bên liên quan được Hoa Kỳ và EU ưa chuộng, trong đó nhấn mạnh vào việc chia sẻ quyền quản lý internet.

Bắc Kinh cũng đã đưa ra các đề xuất tại các cơ quan thiết lập tiêu chuẩn quốc tế để định hình các quy tắc tương lai của cơ sở hạ tầng kỹ thuật số và trí tuệ nhân tạo.

Chiến lược thông tin của Trung Quốc - cả trong nước và quốc tế - thể hiện nỗ lực có chủ đích nhằm xây dựng một mạng lưới thông tin thống nhất, phù hợp với nhà nước. Theo Thiền giả Yuval Noah Harari, chiến lược này ưu tiên sự gắn kết xã hội và khả năng dự đoán hơn là chủ nghĩa đa nguyên và bất đồng chính kiến. Liệu mô hình này có chứng tỏ khả năng phục hồi tốt hơn hay dễ vỡ hơn các giải pháp thay thế mở sẽ phụ thuộc vào cách nó quản lý áp lực nội bộ, sự giám sát bên ngoài và tác động ngày càng tăng của AI đối với các câu chuyện toàn cầu.

Các bên thứ cấp: EU và Nga

Trong khi Hoa Kỳ và Trung Quốc đại diện cho hai cực chính trong cuộc cạnh tranh thông tin toàn cầu, các tác nhân khác - đáng chú ý nhất là Liên minh châu Âu và Nga - đóng vai trò định hình quan trọng. Mỗi bên mang đến những chiến lược và giá trị riêng biệt cho bối cảnh thông tin đang phát triển, góp phần tạo nên sự phức tạp và năng động của cái mà Thiền giả Yuval Noah Harari có thể gọi là mạng lưới toàn cầu về các chân lý cạnh tranh và các mô hình quản trị.

Liên minh Châu Âu: Người thiết lập chuẩn mực và quyền lực quản lý

Liên minh Châu Âu (EU) hoạt động như một siêu cường quản lý trong lĩnh vực kỹ thuật số. Ảnh hưởng của EU không đến từ việc truyền tải thông điệp tập trung

mà đến từ khả năng định hình các tiêu chuẩn toàn cầu thông qua luật pháp và ngoại giao. Các khuôn khổ mang tính bước ngoặt như Quy định bảo vệ dữ liệu chung (GDPR) (EU) 2016/679 là quy định của luật EU về bảo vệ dữ liệu và quyền riêng tư cho tất cả các cá nhân trong Liên minh châu Âu và Khu vực kinh tế châu Âu, Đạo luật dịch vụ kỹ thuật số (DSA) và Đạo luật AI phản ánh cam kết của EU đối với quyền riêng tư, trách nhiệm giải trình về nội dung và quản trị thuật toán minh bạch.

Không giống như mô hình của Hoa Kỳ, có xu hướng ủng hộ các giải pháp thị trường hoặc mô hình kiểm soát tập trung vào nhà nước của Trung Quốc, cách tiếp cận của EU nhấn mạnh vào nhu cầu quản lý chủ động để bảo vệ diễn ngôn dân chủ.

Ý tưởng của Thiên giả Yuval Noah Harari về các mạng lưới tự điều chỉnh là trọng tâm của chiến lược này: EU tìm cách áp dụng kỹ thuật - thông qua các cuộc kiểm toán độc lập, hướng dẫn kiểm duyệt nội dung và các yêu cầu về tính minh bạch - có thể giảm thiểu sự lan truyền của thông tin sai lệch và bảo vệ niềm tin của công chúng.

Trên bình diện quốc tế, EU thúc đẩy một mạng internet an toàn, cởi mở và dựa trên luật lệ, thường liên kết với các đối tác Hoa Kỳ trong các sáng kiến lớn nhưng vẫn giữ tiếng nói chuẩn mực riêng biệt. Các chính sách của EU nhằm mục đích cân bằng quyền tự do ngôn luận với nhu cầu hạn chế nội dung có hại - một cách tiếp cận cố gắng dung hòa sự cởi mở với khả năng phục hồi trước các mối đe dọa mạng.

Nga: Sự gián đoạn thông qua thông tin sai lệch

Cách tiếp cận quyền lực thông tin của Nga được định hình bởi học thuyết lâu đời về ảnh hưởng không đối xứng. Không có quy mô kinh tế hoặc công nghệ như Hoa Kỳ hoặc Trung Quốc, Nga phụ thuộc rất nhiều vào thông tin sai sự thật, hoạt động mạng và thao túng truyền thông để thể hiện quyền lực và thách thức đối thủ.

Các kênh truyền thông do nhà nước hậu thuẫn như kênh truyền hình Nga RT và Hãng thông tấn và đài phát thanh Sputnik, cùng với các chiến dịch gây ảnh hưởng bí mật trên các nền tảng truyền thông xã hội, đã được sử dụng để khai thác các chia rẽ xã hội, làm xói mòn lòng tin vào các thể chế dân chủ và lan truyền các câu chuyện cạnh tranh - đặc biệt là ở Châu Âu và Bắc Mỹ.

Các chiến thuật của Nga thường không tập trung vào việc thiết lập một sự thật thay thế mạch lạc, mà là làm suy yếu chính ý tưởng về sự thật khách quan, nuôi

duỡng sự nhầm lẫn và hoài nghi.

Nội địa, nhà nước Nga đã liên tục thắt chặt kiểm soát đối với phương tiện truyền thông và phát ngôn trực tuyến, các nền tảng nước ngoài đã bị hạn chế và các kênh truyền thông độc lập đã bị dán nhãn là “đại lý nước ngoài” hoặc bị đóng cửa hoàn toàn. Để ứng phó với các lệnh trừng phạt và lệnh cấm nền tảng của phương Tây, Nga đã đẩy nhanh nỗ lực xây dựng cơ sở hạ tầng internet có chủ quyền, lấy cảm hứng từ mô hình quản trị thông tin của Trung Quốc.

Trật tự thông tin toàn cầu đang trải qua một sự chuyển đổi sâu sắc, được định hình bởi sự tăng tốc công nghệ, cạnh tranh địa chính trị và động lực phát triển của kiểm soát tường thuật. Khi Hoa Kỳ và Trung Quốc thúc đẩy các mô hình khác nhau về cơ bản về cách thông tin nên được quản lý, sự cạnh tranh của họ ngày càng định nghĩa không chỉ tương lai của nghệ thuật chính trị mà còn là bản chất của sự hiểu biết tập thể trong thời đại kỹ thuật số.

Qua lăng kính của Thiên giả Yuval Noah Harari, cuộc thi đấu này không chỉ được coi là cuộc cạnh tranh về ảnh hưởng hay cơ sở hạ tầng, mà còn là cuộc đấu tranh giữa các loại mạng thông tin cạnh tranh. Hoa Kỳ thúc đẩy một mô hình dựa trên sự cởi mở, đa nguyên và khả năng phục hồi phi tập trung - nhưng lại phải đối mặt với sự phân mảnh nội bộ và các lỗ hổng trước thông tin sai lệch. Trung Quốc thúc đẩy một mô hình được kiểm soát chặt chẽ, lấy nhà nước làm trung tâm được thiết kế để duy trì sự gắn kết và quản lý nhận thức - nhưng có nguy cơ trở nên cứng nhắc và giảm khả năng phản ứng với thực tế phức tạp.

Các tác nhân thứ cấp cũng định hình địa hình này. Liên minh châu Âu đang nổi lên như một cơ quan quản lý chính, đưa các biện pháp bảo vệ dân chủ và cơ chế tự điều chỉnh vào quản trị kỹ thuật số. Trong khi đó, Nga sử dụng thông tin sai lệch như một công cụ phá vỡ chiến lược, trong khi NATO thích nghi để bảo vệ phạm vi nhận thức của các xã hội thành viên.

Trong tất cả các mô hình này, hiểu biết sâu sắc của Thiên giả Yuval Noah Harari vẫn có giá trị cốt lõi: sức mạnh của mạng lưới thông tin không chỉ nằm ở quy mô hoặc phạm vi tiếp cận của chúng, mà còn ở khả năng sắp xếp mọi người xung quanh các ý nghĩa chung - dù dựa trên sự thật hay hư cấu được xây dựng. Trong một thế giới ngày càng được trung gian hóa bởi AI và các hệ thống tự động, điều bắt buộc không chỉ là xây dựng các mạng lưới mạnh hơn mà còn phải đảm bảo chúng luôn phù hợp với sự thật, tính minh bạch và các giá trị của con người.

Tương lai của trật tự toàn cầu có thể sẽ được định hình không chỉ bởi sức mạnh quân sự hay kinh tế, mà còn bởi tính toàn vẹn của các mạng lưới gắn kết các xã

hội lại với nhau. Cho dù chúng ta tiến tới một thời đại thông tin khai sáng hơn, thích nghi hơn - hay tiến vào một bối cảnh phân mảnh của những ảo tưởng được thiết kế - phụ thuộc vào các lựa chọn mà các quốc gia, tập thể và cá nhân đưa ra hiện nay.

Thiên giả Yuval Noah Harari nhắc nhở chúng ta, lịch sử không thể định trước. Quỹ đạo của các mạng lưới thông tin của chúng ta cũng như thế.

Viết dịch: **Sa môn Lê Văn Phước**

Nguồn: <https://behorizon.org>